

Несмотря на то, что изначально ему совсем не хотелось быть лидером, вождем Моше был великим и напористым. Он не говорил פור: «Пожалуйста, может быть, не кажется ли тебе, что было бы хорошо обсудить положение евреев...» Если определять власть как способность влиять на ход событий, добиваться перемен, то Моше был самой влиятельной фигурой в истории.

Тем не менее известно, что по натуре своей он не обладал качеством властности. Известно, что он не был красноречивым оратором¹ и до такой степени не желал лидерства, что Всевышнему потребовалась целая неделя, чтобы убедить Моше, что просто нет никого другого, кто мог бы выполнить эту работу².

Величие Моше, как мы знаем, заключается в высоком духовном уровне и преданности Б-гу. В отличие от современного понимания, его смиренность имеет источником сознание своей малости в сравнении как с собственным потенциалом, так и – особенно – с всемогуществом Всевышнего. Но этим же сознанием питается его мужество и стойкость в осуществлении его сложнейшей роли. В духовной оценке самого себя он был совершенно самостоятелен и ни на кого не оглядывался. Так что его скромность не имела ничего общего с низкой самооценкой, с самоуничижением. На самом деле человек с низкой самооценкой, с внутренней ущербностью и не может быть скромным³. (Человек с низкой самооценкой должен ее преодолеть, если хочет развить в себе чувство скромности.) עז והדר לבושה חיל восхваляют за то, что עז, за то, что она обладает עז, мужеством, которое делает ее независимой от внешних оценок и позволяет ей самоопределиваться внутренне.

Поэтому, когда приходит время выбрать преемника, Моше подавляет в себе естественное желание продолжить династию и считается только с объективными критериями, которые указывают на Иеошуа⁴. Моше передает Иеошуа не только всю свою Тору, но и весь свой הוד⁵.

На недовольство Иеошуа по поводу Эльдада и Мейдада Моше отвечает, что ничего так не желает, как чтобы весь народ пошел по их стопам⁶. И это не безразличие – Моше действительно радуется тому, что произошло. При всей своей скромности⁷ он

¹ שמות ד' (ו) ויאמר משה אל ד' בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי

² רש"י ד' י: גם מתמול גם שלשום: למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו מתמול שלשום מאז דברך הרי שלושה ושלושה גמין רבויים הם הרי ששה והוא היה עומד ביום הז' כשאמר לו וגי

העמק דבר ג' י: ועתה לכה ואשלחך אל פרעה: ... דוקא לך, ואם אין אתה לא יהיה אחר זולתך

³ רוח החיים פי"ד משי' א

והנה מי שאין לו מעלות אף אם ישפיל עצמו לא יתואר בשם עניו כי במה נחשב הוא שאין לו במה להתגאות... העניו האמתי אין מחזיק א"ע שהוא מקיים מצות עונה כ"א יחשוב שעדיין הוא מתגאה יותר מדאי.

⁴ במדבר כז (פרשת פינחס) (טו) וידבר משה אל ד' לאמר: (טז) יפקד ד' אלקי הרוחת לכל בשר איש על העדה: (יז) אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ד' כצאן אשר אין להם רעה: (יח) ויאמר ד' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו: (יט) והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתו אתו לעיניהם: (כ) ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ד' על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה: (כב) ויעש משה כאשר צוה ד' אתו ויקח את יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה: (כג) ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר ד' ביד משה:

⁵ במדבר כז כ: ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל:

⁶ ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם

⁷ רמב"ן, ר' בחיי

не страдает неуверенностью в себе – благодаря своей великой вере в Б-га.

В конце главы рассказывается, как Мирьям и Аарон критикуют Моше-рабейну за женитьбу на якобы эфиопке¹, причем мудрецы объясняют, что главное для них здесь – отдаление Моше от жены². Они говорят Моше, что он не единственный пророк, достигший столь высокого уровня, что они тоже пророки такого уровня, что Б-г говорит с ними непосредственно³, но при этом они ведут нормальную семейную жизнь⁴. Б-г отвечает на этот вызов превосходству Моше тем, что внезапно призывает всех троих к пророческой беседе⁵. Брат и сестра Моше, застигнутые в состоянии нечистоты⁶, понимают теперь, что значит всегда пребывать в состоянии святости, в любой момент готовым к получению пророчества. Они понимают, что Моше-рабейну вынужден вести такую жизнь и дело вовсе не в его личном выборе.

Моше способен выслушать упреки родных, не испытывая никакого желания возразить, просто потому, что он чувствует: никто другой не справится с ролью лидера лучше, чем он⁷.

Затем Всевышний объясняет Мирьям и Аарону разницу между пророком Моше и всеми другими пророками:

И сошел Г-сподь в облачном столпе, и стал у входа в шатер, и позвал Аарона и Мирьям, и вышли они оба. И сказал Он: слушайте Мои слова: если и есть у вас пророк, то Я, Г-сподь, в видении открываюсь ему, во сне говорю Я с ним; не так с рабом Моим Моше; доверенный он во всем Моим доме. Устами к устам говорю Я с ним, и явно, а не загадками, и лик Г-спода он видит. Как же не убоились вы говорить против Моего раба Моше?»⁸

Эпизод кончается тем, что Б-г, так сказать, отворачивается от Аарона и Мирьям, Мирьям заболевает проказой, еврейский стан остается на месте ждать ее

¹ יב א: ותדבר מרים ואהרן במשה על אדת האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח

² רש"י ד"ה ותדבר מרים: ... ומנין היתה מרים יודעת שפירש משה מן האשה. ר' נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהם של אלו. אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני ומשם ידעה מרים והגידה לאהרון

³ רוח החיים אבות א א - וכתב שמרים ואהרון חשבו שגם בהם דבר ד' בגרונם "ולכך אמרו הרק אך במשה דבר" ... בו ממש הלא גם בנו דבר ... והשיב להם הקב"ה אם יהיה נביאכם ד' כלומר שם העצם ברוך הוא ... ר"ל אם לפרקים יהיה הנבואה בכס משם העצם אז יהיה שבמראה ד' אתודע ... כעין מראה של זכוכית ... ובחלום אדבר בו ... לא כן עבדי משה פא"פ אדבר בו היינו כמ"ש בקולו של משה ... וז"ש שהיו הנביאים מתנבאים בכה אמר ד' ר"ל כה כמו ודמות ענין הזה אמר ולא היו יכולים לומר זה הדבר שמשמע שזהו הדיבור בעצמו בלי שינוי שמעו מפי הקב"ה

⁴ יא ב: ויאמרו הרק אך במשה דבר ד' הלא גם בנו דבר (ולא פירשנו מדרך ארץ – רש"י) וישמע ד'

⁵ יב ד: ויאמר ד' פתאם אל משה ואל אהרון ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם

⁶ רש"י יב ד ד"ה פתאם: נגלה עליהם פתאם והם טמאים בדרך ארץ והיו צועקים מים מים להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה וגו'

⁷ וטעם והאיש משה ענו מאד להגיד כי השם קנא לו בעבור ענותנותו, כי הוא לא יענה על ריב לעולם אף אם ידע ור"א מפרש ואמר כי הוא לא היה מבקש גדולה על שום אדם, ולא יתגאה במעלתו כלל אף כי על אחיו, והם חוטאים שמדברים עליו חנם אבל בספרי (בהעלתך ק) רבי נתן אומר אף בפניו של משה דברו בו שנאמר וישמע ה' והאיש משה עניו מאד, אלא שכבש משה על הדבר יזכיר ענותנותו שסבל ולא ענס, והשם קנא לו

⁸ במדבר יב (ה) וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: (ו) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: (ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: (ח) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:

выздоровления. Но Моше отнюдь не торжествует победу – он встает на молитву за исцеление сестры: קל נא רפא נא לה.¹

Тем не менее урок о значении и точности пророчества Моше-рабейну как основе иудаизма хорошо нами усвоен². Без веры в пророчество Моше мы не можем знать, что Тора – это истина, у нас нет другого способа узнать, верны ли все последующие пророчества³, у нас нет другого надежного способа выявить цель, с которой Б-г изначально создал человека.

Поэтому Всевышний заявляет, что пророческий дар Моше качественно отличается от дара других пророков. Моше-рабейну пророчествует днем (а не во сне и не ночью). Он никогда не получает пророчество в виде загадки или образа⁴, а всегда с предельной ясностью⁵. Тора называет это пророчество – «лицом к лицу» с Б-гом⁶. Что-то меньшее могло бы оставить мучительные сомнения, но Моше получал аутентичные пророчества (хотя и они нуждались в разъяснении), потому что иначе мы не могли бы знать со всей определенностью, не понял ли невольню Моше сообщение Всевышнего неправильно. И вдобавок для того, чтобы мы знали, что все понято совершенно ясно и что в передаче нет никаких нарушений, мы также должны достичь такого уровня, по крайней мере, в момент Синайского откровения⁷.

Здесь нет превознесения человека. Имя Моше отсутствует в Пасхальной Агаде, чтобы подчеркнуть этот факт. Моше представлял собой одно только служение Всевышнему, он был рупором, через который Всевышний передавал Свое слово.

То, чем Моше заслужил такой уровень пророческого дара, в двух словах можно обозначить как гармонию тела и души. У него не было пристрастий, личных

¹ במדבר יב יג: ויצעק משה אל ד' לאמר קל נא רפא נא לה

² רמב"ם יג עיקרים, היסוד הז':

... והוא שנאמין כי הוא אביהם של כל הנביאים ... שהשיג או ששיג שום אדם שנמצא או שימצא

³ На всех последующих пророков пророчество משה רבינו влияло в двух отношениях:

а) Они не могли изменять ничего в том, что было сказано им (см. ниже);

б) Доказательство истинности их миссии – производное от проверенной всеми нами истинности пророчества משה, который в своем пророчестве (т.е. в Торе) дал нам критерий истинности будущих пророков.

⁴ במדבר יב:

(ו) אם יהיה נביאכם ד' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו

(ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא

(ח) ... ומראה ולא בחידת

שאל נביאים - בחלום ובמראה (ר"מ) והרמב"ן (ריש פרשת וירא) חולקו מ"מ מסכים שלפעמים מקבלים נבואה בחלום ולפעמים בהקיץ ע"י מלאך

עיין דרך ה' ג-ה-ב ענין החלום

⁵ באספקלריה מצוחצחת (דרך ד': ג-ה-ה)

⁶ (ח) פה אל פה אדבר בו

⁷ ספר העיקרים ג-ח (בסוף):

וזה כי למה שרצה הש"י לתת תורה ע"י משה מנוקה מבלי ספק רצה שתתעלה מדרגתו (של משה ר') באופן שלא יהיה לכה המדמה מבוא בה כדי שלא יכנס בה שום חשד וספק, וכן נתעלה מדרגת ישראל המקבלים התורה למדרגת פנים בפנים במעמד ההוא מהטעם הזה

намерений, чувственных влечений, которые тянули бы его в разные стороны¹. Были люди – наши праотцы, например, – которые достигали определенного шлимута. Но эта цельность достигалась за счет конкретного присущего каждому из них качества. Моше оказался способен получить цельную, универсальную Тору потому, что его преданность Всевышнему не зависела от какого-то одного аспекта его характера. Все в нем было равно устремлено к Б-гу².

Пророчество, получаемое, когда человек бодрствует и полностью контролирует свои чувства, – явление феноменальное, явление невероятно высокого уровня. При обычном пророчестве пророк теряет ощущения и чувства³. Такое пророчество, как правило, проходит через систему множества отражений, пока пророк как-то не «разглядит» его⁴. Но при этом пророк действительно получает нечто из другого мира и потому не может естественным путем (в полном сознании, без потери чувств) создать мост между миром, откуда приходит пророчество, и миром, куда оно должно придти⁵. Вот почему он получает пророчество в виде некоей загадки или образа⁶, каждый в соответствии со своим уровнем, а затем передает это пророчество своими словами⁷.

В отличие от Моше такой пророк не может попросить о пророчестве, задать вопрос Всевышнему и тут же получить ответ⁸. А когда Всевышний пожелает послать

¹ רוח חיים (אבות א"א) :

אברהם אברהם פסיק טעמיה בגויה ר"ל בין אברהם דלעילא שהוא הנפש בשרשה בעולם העליון ובין אברהם השני כשהיא מלובשת בגוף ... אבל משה משה לא פסיק טעמיה

² שם משמואל פרשת וארא שנת תרע"ד (שמות א דף עז) : ... הכנת הנביא היא בפרט במדותיו, זה מתקשר באהבה וזה ביראה ... לכן אינו שורה עליו (נבואה) אלא בפרטות. ובה יש ליתן טעם הא אמרו ז"ל (מגילה ב:) אלא המצוות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, דהנה התורה היא... כללית ... ע"כ אין לנביא שנבואתו רק בפרטות ענין לתורה אלא לחדש מצוה לשעתה בלבד שהוא ענין פרטי, ונביא התורה היה רק משה ר' ... והיה לו דבקות כללית בכל פרטי חושי ומדותיו ביחד. (ודומה במהר"ל גבורות ה' פי' מד, כד, טו ועוד)

מהר"ל דרך החיים על אבות פ"א משי' א : (אע"פ) שחכם עדיף מנביא והיינו מסתם נביא אבל ... (אצל משה ויהושע) נכללה החכמה מצד עלוי מדריגת נבואתם

³ לא תגיעוהו הנבואה אלא אחר היותו חוץ מחושי (דרך ה' ג-ה)

נפל פחד ורעדה ובטלו כל כחות הגוף (מלבים שמות ג ב)

משה ר' - מתנבא והוא ער ועומד (רמ')

שלא היה צריך לצאת מחושי והרגשותיו (פה אל פה אדבר בו) (דרך ה' ג-ה-ה)

⁴ שאר נביאים - רואים מתוך אספקלריות רבות (דרך ה' ג-ה-ד)

אין מביטים אליו באורח מישור (שם)

משה ר' - באספקלריה מצוחצחת (שם ג-ה-ה)

⁵ אפיקי ים, פסח, ענין ז : שאר נביאים מורידים דיבורו יתי' ממצואות אשר בעצמותם לית תפיסה בה ... ונמסר על ידם דיבורו דיבורו יתברך תוך האי עלמא שביסודה מופקעת ממנה.

⁶ שאר הנביאים - בחידות

משה ר' - בבירור ולא ע"י חידות (דרך ה' ג-ה-ו)

(אולם גם לו היה הכבוד מתגלה כפי מה שאפשר לו לקבל - שם)

⁷ שאר הנביאים - בלשון עצמם

משה ר' - מתוך גרונו

שאר הנביאים - קבלת נבואה ואז הגדה לפי הבנתם

⁸ שאר הנביאים - לא היה בידם להנבא בכל שעה

משה ר' - היה הדבר תלוי ברצונו (דרך ד' ג-ה-ו)

ему пророчество, оно обычно касается какой-то частной проблемы и в нем отсутствует глубокое видение всего творения в целом, как было у Моше¹.

Это объясняется абсолютной привязанностью Моше к Торе, ибо только Тора может соединить здешний, нижний мир с тамошним, верхним миром. Моше был тем, кто принес в этот мир Тору, и одновременно тем, кто принес в нижний мир свет אסתכל באורייתא, и, следовательно, воссоединил сотворенный мир ("ה'ברא עלמא") с его источником².

Это означает также, что чудеса, которые совершал Моше-рабейну, были принципиально другого порядка и служили принципиально другим целям, чем те, которые совершали другие пророки. Другие пророки делали это, просто чтобы подтвердить истинность своих пророчеств, тогда как Моше делал это для установления связи между верхними мирами и нижним миром³. Потому что Моше был способен жить в обоих мирах: он мог взойти на гору и не есть и не пить сорок дней и именоваться יש אלקים, а потом снова спуститься, есть и пить и называться איש⁴.

Моше достиг этого уровня не в одно мгновение⁵. Чтобы стать тем, кем он стал, Моше должен был пройти долгий и трудный процесс роста. До того, как Моше и Аарон вступили в конфронтацию с фараоном, Аарон, по сути, был больше Моше⁶. Моше не был идеален, он совершал ошибки. Но он никогда не ошибался в пророчестве⁷.

Рассказывая о расщеплении Красного моря, Тора говорит о евреях, что они יאמינו ויבטחו בו⁸. Получается, что до этого момента такой веры, во всяком случае, на таком уровне, не было. Потому что знамения, данные до этого, предназначались только для актуального в тот момент подтверждения миссии Моше⁹. Испытанное народом на

¹ שאר הנביאים - לא היו משיגים אלא ענינים פרטיים

משה ר' - זכה שיגלו לו כל סדרי הבריאה (דרך ד': ג-ה-ו)

ועיין רמב"ן דברים לד יא (ד"ה וטעם לכל האותות) שמביא כמה חילוקים נוספים.

² אפיקי ים, פסח, ענין ז: שמשה הוריד לעולם אורה של ה"אסתכל באורייתא" תוך העולם וממילא ה"ברא עלמא" חזרה לשורש מציאותה.

³ אפיקי ים, פסח, ענין ז: לגבי הנסים שעל ידי הנביאים הרי גוף האות והמופת באים רק לאמת נואתם אבל ליכא חיבור לעליונים מצד פעולת הנספ אבל המופתים שנגלו על ידי משה רבינו מגלים מציאות העליונה בתחתונים בדרך שנעשים אחד

⁴ מדרשי שוחר טוב: תפלה למשה איש האלקים כו' ד"א כשעלה וראה שאין אוכלין ושותין וגם הוא לא אכל ושתה נקרא איש אלקים וכשירד ואכל ושתה נקרא איש.

⁵ לדוגמה הרמב"ן (שמות ג ה וכן המלבים שם באריכות) כתב שבמעשה הסנה במדין עדיין לא הגיע משה למעלתו הגדולה בנבואה. (אבל עיין הרמב"ן שם פסוק יג)

⁶ כו (וארא): הוא אהרון ומשה אשר אמר ד' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם (כו) הם המדברים אל פרעה מלך ישראל להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרון

וכתב באבן עזרא: הקדים אהרון למשה כי הוא גדול בשנים ועוד כי הוא התנבא לישראל קודם בא משה. (כו) הם - עתה מעת שדברו אל פרעה הקדים משה בעבור גודל מעלתו ... על כן לא תמצא בכל התורה מתחלת זה הפסוק שלא יקדים משה לאהרון וככה בנביאים וככה בכתובים וגו'

⁷ ולכן אצל מי מריבה כשהכה משה ר' את הסלע טרח השם משמואל להסביר את החטא באופן שלא היה טועה משה ר' בנבואתו (ע"ש פרשת חקת דף צחר ד"ה הקשו)

⁸ שמות יד טו

⁹ רמב"ם הלי יסודי התורה פ"ח ה' ב: וזה שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו בעת שנותן לו האותות לעשותן במצרים ואמר לו ושמעו לקולך ידע משה רבינו שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מלילך ואמר והן לא יאמינו לי עד שהודיעו הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים...

Синае высокое пророческое состояние позволило ему убедиться в истинности пророчества Моше¹. Процесс проверки при סיני מעמד был важен не только для осознания, что תורה дана Б-гом на горе Синай, но и для понимания, что она никогда не будет изменена². Поэтому даже Машиах не будет более великим пророком, чем был Моше-рабейну³.

Тем не менее рецидивы сомнений случались. Упреки Мирьям и Аарона не были ни первыми, ни последними. Далее в книге «Бемидбар» мы столкнемся с прямой агрессией Кораха против Моше. Выдающаяся фигура, человек большого ума, он выдвинул против Моше и Аарона самые тяжелые обвинения, заявив, что они возвели себя в статус властной элиты, которую интересуют только почести и богатство⁴. Это обвинение как будто бы не касается пророчества Моше, но только качества его руководства и распределения общественных ролей. Однако это неизбежно привело бы и к нападкам на Моше как на пророка⁵.

Евреи никогда не скупались на вопросы, люди они были с головой и, как они это понимали, не собирались оказаться в дураках из-за Моше-рабейну⁶. Каждый раз,

¹ רמב"ם ה' יסודי התורה פ"ח ה' א': ...ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר ואזינינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים... והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה. (ה' ב) נמצאו... כל ישראל עדים לו... ואינו צריך לעשות להם אות

ספורנו, שמות י"ט ט': וגם בך יאמינו לעולם: יאמינו אפשרות נבואתך שתהיה פנים אל פנים כי אמנם אדבר עמהם פנים בפנים בלתי שום חלום כאמרו פנים בפנים דבר ד' עמכם והוא היות האדם מתנבא בעודו משתמש בחושו וזה חשבו לנמנע עתה יאמינו גם בך שתהיה נבואתך באופן זה כאמרו ודבר ד' אל משה פנים אל פנים ולכן אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי כי אמנם לא היה ספק אצלם על אפשרות הנבואה והיו יודעים שהאבות ומשה ואהרון ומרים כבר התנבאו אבל לא היתה נבואת שום נביא עד הנה כי אם במראה ובחלום וגו'

² אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו (נוסח הסדורים)

רמב"ן השמטות לספר המצוות ל"ב: המצוה השנייה שנמנעו שלא נשכח את הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו... והוא אמרו יתעלה (ואתחנן ד': י) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב וגו' והכונה בזה גדולה מאד שאם היו דברי תורה באים אלינו מפי הנביא עליו השלום בלבד אע"פ שנתאמת אצלנו ענין נבואתו באותות ומופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום בזמן מן הזמנים ויצונו בשום הפך מן התורה ונתן אלינו אות ומופת תהיה התורה נסוחה על יד השני או יכנס בלבנו ספק על זה, אבל כשהגיענו ביאור התורה מפי הגבורה לאזינינו ועינינו רואות אין שום אמצעי נכחיש כל חולק וכל מספק ונשקר אותו ולא יועילהו אות ולא יצילהו מידינו מופת. שאנחנו היודעים ועדים בשקרנותו ובחפזותו שהוא מה שנאמר במעמד ההוא (יתרו י"ט) וגם בך יאמינו לעולם... ועם כל הדורות ידבר שלא ישכחו ענין המעמד

³ אגרת תימן: שהמשיח נביא גדול מאד וגדול מכל הנביאים מלבד משה רבינו עליו השלום

⁴ רש"י טז א': ומה ראה קרח לחלוק עם משה נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל (תנחומא) שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח אחי אבא ארבעה היו שניא' (שמות ו) ובני קהת וגו' עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליטול את השנייה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם הריני חולק עליו ומבטל את דבריו.

וז"ל האבן עזרא (שם): זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נתחלפו הבכורים ונבדלו הלויים כי חשבו ישראל שמשא אדונינו עשה מדעתו לתת גדולה לאחיו גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו והלויים קשרו עליו בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו וקשר דתן ואבירם בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף אולי חשדוהו בעבור יהושע משרתו גם קרח בכור היה כי כן כתוב.

אבל ברמב"ן גישה אחרת וז"ל (טז א'): והנכון בדרש, שכעס קרח על נשיאות אלצפן כמאמר רבותינו (תנחומא קרח א), וקנא גם באהרן כמו שנאמר ובקשתם גם כהונה (פסוק י) ונמשכו דתן ואבירם עמו, ולא על הבכורה, כי יעקב אביהם הוא אשר נטלה מראובן ונתנה ליוסף.

וז"ל רבינו בחיי: והסבה לקרח במחלוקת הזה שני דברים, האחת שהתלבש במדת הקנאה, והיא מדה רעה ומכה שאין לה רפואה, והשנית שטעה בשלשלת העתידה לצאת ממנו

⁵ כתב המשך חכמה שמחלוקת קרח היתה כפירה ברורה בתורה. לולא זאת לא היה משה מסכן כל התורה באומרו "אם כמות כל האדם ימותו וכו' לא ד' שלחני" לכבוד עצמו לא היה אומר דבר כזה, ולעשות את התורה קרדום לחפור בו (בהגות)

⁶ שו"ת הרשב"א ח"א תקמח (בסוף)

когда что-то, казалось, идет не так, они обвиняли Моше в стремлении обвести их вокруг пальца и вообще в самых недобрых намерениях. Когда против Моше поднялись эти крайние мятежники, קרח ועדתו, следствием чего стала их ужасная гибель, народ обвинил Моше и Аарона в убийстве¹. Реакция Всевышнего на это – намерение уничтожить народ²; реакция Моше на это – намерение решительно отстаивать благополучие евреев³.

Б-г в Своей мудрости пожелал, чтобы дело именно так и шло. Он хотел, чтобы народ, проводя сорок лет в пустыне, избавленный от необходимости заботиться о пище, одежде и удовлетворении других физических нужд, полностью сосредоточился на понимании Торы и подлинности ее источника. Чем полнее будут развеяны его сомнения, чем скорее избавится он от скептицизма, тем прочнее будет вера у грядущих поколений⁴.

Столь высокий уровень пророчества был установлен потому, что для народа было жизненно необходимо полное доверие к авторитету Моше. Хотя обычно истинность пророка определяется проверкой объективного уровня его поведения и мудрости, а также его предсказаниями⁵, в случае משה רבינו этого было недостаточно. Мы верим в Моше-рабейну не из-за чудес, которые он совершал. Чудеса эти требовались по конкретным причинам, имевшим место в то время⁶.

С момента, когда תורה пришла в этот мир и роль נביא ограничилась определенными рамками в контексте Торы, стал приемлем более низкий уровень проверки. Но для того, чтобы привести в мир תורה, этого было недостаточно. В этом случае доказательство должно было быть представлено всему еврейскому народу в пророческом переживании⁷. Весь народ получил пророчество лицом к лицу с Б-гом – פנים בפנים דבר ה' עמכם – чтобы быть в состоянии подтвердить истинность пророчества

וישראל נוחלי דת האמת בני יעקב איש אמת כולו זרע אמת - נוח להם לסבול עול גלות ומה שיגיעם מהאמין בדבר עד שיחקרו חקירה רבה, חקירה אחר חקירה, להסיר כל סיג (последнюю мелочь) מהדברים הנאמרים להם ואפילו מה שיראה להם שהוא אות ומופת ... אף המסופק ענין משה (они сомневались даже в подлинности Моше)

שהיו פרוכי עבודה קשה ונצטוו משה לבשרם ועם כל זה אמר "הן לא יאמינו לי" (שמות ד) והוצרך לכמה אותות. זה אות אמת על עמנו עם ה' שלא להפתות בדבר עד עמדם על האמת בחקירה רבה חקירה גמורה

(пока они не предприняли полное обстоятельное исследование)

¹ במדבר יז (פרשת קרח) (ו) וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם ד': עיין ברמב"ן ובאבן עזרא שם על מה קאי.

² במדבר יז (ט) וידבר ד' אל משה לאמר: (י) הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו על פניהם:

³ במדבר יז (יב) ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הגוף בעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם: (יג) ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה:

⁴ משך חכמה שמות פרק ו פסוק יד: ואלה ראשי בית אבותם - הנה העמיד השי"ת משה ואהרן לנביאים ומנהיגים לבל יפול ספק בלבב בני ישראל ופקפוק בשליחותם לכן בחר בהם שהם זקנים והזקן בל יעשה תחבולות רמיה לרמות אחרים ובפרט להוציא עם שלם בלתי מסודר ולהניחם כצאן אחרי כי זקן האיש ופחד המות נגדו וחוס רוחו כבר אבדה, כן בחר השי"ת באופן כי יהיה מבקרים אחרי פעולות משה ומהרהרים אחריו בכל נטיה לרעה כדי שלא יהיה שום פקפוק בנבואתו לדורות הבאים אחריו והיו ארבעים שנה פנוים משדה זכרם ולבבם טרוד רק במושכלות והיו מבטיים אחריו בכל פרט ופרט, וגי

⁵ רמב"ם, הלי יסודי התורה, סוף פרק ז

⁶ רמב"ם הלי יסודי התורה פ"ח הלי א: משה רבינו לא האמינו בו מפני האותות שעשה שהמאמין ע"פ האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשופך אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו לא להביא ראיה על הנבואה ...

⁷ רמב"ם הלי יסודי התורה פ"ח הלי א: ...ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעיינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים...

Моше¹.

Наша глава говорит о событиях после Ар Синай. Кажется невероятным, что после всего, что произошло, у кого-то еще могут оставаться сомнения по поводу величайшего из мужей, Моше-рабейну. Однако, если посмотреть внимательно, можно заметить, что сомнения (как ни удивительно, что они вообще были) изменились. Пророчества Моше сомнениям более не подвергаются. Сомнения у Мирьям и Аарона вызывают шаги, которые Моше предпринял ради этих пророчеств. Эльдад и Мейдад пытаются «дублировать» Моше, но не оспаривают его как пророка. Поэтому Моше не только радуется тому, что с ними произошло, но, прося у Всевышнего возможности разделить нагрузку с другими, в действительности просит, чтобы и другие люди получили долю его пророческой силы. Он достиг нового уровня лидерства, позволяющего наделять полномочиями других людей. Кстати, зарождение идеи Санедрина показано в нашей главе².

Правда, теперь Санедрин был бы создан даже без просьбы Моше. Пророчество Моше представляло Письменный закон, а его душа впитала всю Тору, которую он получил на Синае, и усвоила ее во внутреннем единстве. При передаче людям требовалось, однако, Устное изложение. Устный закон – это внедрение Торы в сознание каждой из уникальных душ еврейского народа. Это установление связи с Торой для множества людей. Следовало создать какой-то орган, который перенял бы это единство понимания (Письменного закона), что заключалось в душе Моше, – для последующей передачи Торы каждому человеку. Вот для чего требовались семьдесят мудрецов. Семьдесят – число, выражающее единство, а здесь требовалось охватить все аспекты данной темы. В стихе сказано **שבעים איש** в единственном числе. Решения Санедрина поэтому вобрали в себя все, что только может касаться проблематики Торы. Это должно было стать Устным законом. Пророчества Моше не могли сделать для еврейского народа того, что могли сделать семьдесят великих мужей своим мышлением в свете Устного закона³.

¹ שם: ... והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך

Пророческое состояние Кляль Исраэль описано в тех же терминах, что и пророчество Моше-рабейну, т.е. **בנים בפנים**. Значит ли это, что евреи действительно находились на уровне Моше-рабейну, неясно. Согласно Кузари (מאמר ד: יא), по крайней мере пророчество семидесяти **זקנים** было на этом уровне:

לימים אסף עוד שבעים זקנים ונאצל עליהם מאור הנובאה עד הגיעם למדרגתו.

Сфорно говорит об этом так:

שמות יט ט: וגם בך יאמינו לעולם: יאמינו אפשרות נבואתך שתהיה פנים אל פנים אדבר עמהם פנים בפנים בלתי שום חלום כאמרו פנים בפנים דבר ד' עמכם והוא היות האדם מתנבא בעודו משתמש בחושו וזה חשבו לנמנע יאמינו גם בך שתהיה נבואתך באופן זה כאמרו ודבר ד' אל משה פנים אל פנים לכן אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלוקים את האדם וחי כי אמנם לא היה ספק אצלם על אפשרות הנובאה והיו יודעים שהאבות ומשה ואהרון ומרים כבר התנבאו אבל לא היתה נבואת שום נביא עד הנה כי אם במראה ובחלום וגו'

² במדבר יא (טז) ויאמר ד' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: (יז) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמת עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך:

³ שפת אמת [תרל"ח]: במדרש אספה לי שבעים איש הה"ד הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה כו'. דכתיב לא אוכל אנכי לבדי כו' וכי אמר כן מרע"ה כדי להקל טורח עצמו ח"ו. אבל הענין הוא שמרע"ה הי' הנהגתו באחדות גמור וכמ"ש ויהי בישרון מלך דקאי על משה בהתאסף כו'. וכשהי' חטא בישראל נפרד האחדות ולכן לא נמשכו אחר הנהגת מרע"ה כי נפלו ממדרגתו זו. ולכן נאמר אספה לי שבעים איש. אף כי מרע"ה אמר רק לא אוכל לבדי ולמה הוצרך שבעים איש. אבל באמת נמסרו בניי עתה למדרגה אחרת והיא הנהגת שבעים איש. דיש הנהגה באחדות ממש. ויש הנהגה על ידי קיבוץ הפרטים לעשות מהם אחדות. וזה ענין שבעים איש שנעשה מהריבוי אחדות. לכן נאמר איש לשון יחיד. והוא ענין תורה שבע"פ שמרע"ה הי' ענין תורה שבכתב אחדות ממש. ועי"ז נרמז הבונה בשמים כו'. שמרע"ה הי' איש אלקים והוריד תורה משמים לארץ. ואגודתו על ארץ

יסדה הוא תורה שבע"פ התחברות הפרטים לעשות מהם אחדות כנ"ל. וזה שבעים איש כנ"ל. ועתה התחילו בניי להיות במדריגת באי הארץ שהוא ענין תורה שבע"פ כנ"ל: